

SID

ابزارهای
پژوهش

سرویس ترجمه
تخصصی

کارگاه های
آموزشی

بلاگ
مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری
STES

فیلم های
آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش مهارت های کاربردی
در تدوین و چاپ مقالات ISI

روش تحقیق کمی

روش تحقیق کمی

آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

آموزش نرم افزار Word
برای پژوهشگران

ارزیابی نقش شورای اسلامی شهر تهران بر ارتقای عملکرد مدیریت شهری

محمد سالاری

عضو و رئیس کمیسیون شهرسازی و معماری شورای اسلامی شهر تهران

Mohammad_salari75@yahoo.com

محمد رضا درودی

دانش آموخته دکتری تخصصی شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران

Daroudi@Live.com

چکیده

شورای شهر به عنوان یکی از نهادهای مدیریت شهری ایران نقش پر رنگی در اداره شهرها و شکل گیری آن، نقطه عطفی در مدیریت مشارکتی می باشد. در واقع این نهاد مدنی متشکل از نمایندگان منتخب شهروندان بوده و اداره همه جانبه امور شهر توسط سازمانهای مسئول را هدایت و نظارت می کند. از این رو می توان اشاره کرد که میزان موفقیت شورای شهر در انجام وظائف و بسط محدوده اختیاراتش است و از طرفی نیز عملکرد خود شورای شهر می تواند عاملی کارا در جهت تحقق مدنیت جامعه شهری باشد. حال یکی از ثمرات بزرگ انقلاب با شکوه ایران در دهه های اخیر شکل گیری شوراهای اسلامی شهر و روستا بوده که توسط رأی مردم تعیین می شود. این پژوهش با رویکردی علمی در پی ارزیابی تأثیر نقش عملکرد شورای اسلامی شهر تهران بر نحوه عملکرد مدیریت شهری است. نوع پژوهش بر اساس ماهیت از نوع توصیفی - تحلیلی می باشد که در تبیین ادبیات و پیشینه تحقیق از مطالعات اسنادی بهره برده شده است. همچنین به منظور ارزیابی و تحلیل اطلاعات از تکنیک سوات استفاده شده است. نتایج تحقیق نیز حاکی از آن است که سهم شورای اسلامی شهر تهران در بهبود و ارتقای عملکرد شهرداری تهران بسیار چشمگیر بوده است و تأثیرات مثبتی داشته است.

کلید واژه ها: شورای اسلامی، مدیریت شهری، مشارکت مردمی، شهر تهران

مقدمه

رشد شتابان شهرنشینی و گسترش شهرها به ویژه در کشورهای در حال توسعه، و شهرگرایی اداره شهرها را با مشکلات جدی روبرو ساخته است. مسائل اجتماعی، اقتصادی و کالبدی و فرهنگی در شهرها، بر پیچیدگی موضوع افزوده است به همین سبب با توجه به شرایط فوق شهرها بالخص کلان شهرها مشکلات عمده‌ای چون مهاجرت، کاهش امنیت، ترافیک، آلودگی هوا، مسکن، آب و فاضلاب، و بسیاری از مسائل دیگر، بر معضلات اداره شهرها افزوده است. در چنین شرایطی مدیریت شهری و برنامه ریزی شهری بدون در نظر گرفتن نقش مشارکت مردم کاری بس دشوار و ناموفق خواهد داشت و مؤثر نبودن بسیاری از طرح‌های شهری که عدم رضایت شهروندان و استفاده کنندگان از این برنامه‌ها را در پی داشته، ناشی از این غفلت بوده است (ابوذری، ۱۳۹۰). بنابراین ضرورت شناخت از مقوله مشارکت بدان جهت دارای اهمیت است که اولاً یکی از مبانی اساسی و اصولی دموکراسی در دنیای امروز می‌باشد و ثانیاً مدیران شهری، زمینه ساز فرهنگ مشارکت برای رسیدن به آرمانهای جامعه دموکراتیک براساس ادبیات امروز می‌باشند (وظیفه دوست، ۱۳۸۸). شوراهای شهری از جمله سازمان‌هایی هستند که برای تحقق مشارکت مردم در فرآیند تصمیم‌گیری، برنامه ریزی، نظارت و اجرای سیاست‌گذاری‌ها در سطوح محلی و منطقه‌ای فعالیت می‌کنند و از این طریق زمینه حضور و مشارکت خود را در امور شهری فراهم می‌نمایند به همین دلیل، شوراهای محلی اطلاق می‌شود که نوعی حضور نهادینه شده مردم و منشأ شکل‌گیری خدمات شوراهای محلی باشد (Mary, 2003). در واقع شوراهای شهری و روستایی تجلی مدیریت شهری از پایین به بالا و برنامه ریزی مشارکتی افراد برای خود می‌باشند. طبق قانون اساسی و قانون شوراهای اسلامی، نقش اصلی در مدیریت شهری بر عهده شوراهای اسلامی شهر (که نمایندگان از طرف مردم انتخاب شده‌اند و تعیین کننده شهردار می‌باشند) گذاشته شده است. همه برنامه‌ها و تصمیم‌های شهرداری باید با هماهنگی و نظارت این شوراهای انجام پذیرد. طبق قانون شوراهای اسلامی، شورای شهر به منظور پیشبرد برنامه‌های اجتماعی، اقتصادی، عمرانی، بهداشتی، فرهنگی، آموزشی و دیگر امور رفاهی با همکاری مردم و نظارت بر امور شهر تشکیل می‌شود (سعیدینیا، ۱۳۸۳). لازم به ذکر است که امروزه در برنامه ریزی شهری، مشارکت مردم یکی از نیازهای اساسی برنامه ریزی است، بطوریکه حتی در کشور خودمان به این مساله جنبه قانونی نیز داده شده است. از آن جمله می‌توان به بند ۵ ماده ۷۱ قانون شوراهای (منصور، ۱۳۸۵) و بند ح ماده ۹۵ قانون برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران اشاره کرد که دخیل کردن و مشارکت شهروندان و تشکیل انجمنهای محلی را در شهر امری ضروری دانسته و بر لزوم توانمندسازی و مشارکت دهی و تشخیص نیاز توسط جوامع محلی تاکید شده است (قانون برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۳: ۸۴).

در حال حاضر تهران با جمعیتی بیش از ۸ میلیون نفر، و به عنوان مرکز سیاسی، اقتصادی و فرهنگی کشور با تنوع کالبدی و اجتماعی نقش مهمی در تحولات کلان کشور و هدایت جریان‌های شهری دارد. از همین رو شناخت تحولات سیاسی و خواسته‌های شهروندان این شهر می‌تواند کمک مهمی در ارائه تصویر دقیق تری از شهر تهران در زمینه مدیریت شهری به دست دهد. بنابراین شورای اسلامی شهر تهران به عنوان نهادی مردمی با هدف پیوند ارتباط بین شهروندان و مدیریت شهر پایه‌گذاری شده است. این نهاد با شورایی مرکب از ۳۱ نفر که توسط مردم شهرهای تهران، شمیرانات و ری، برای تصمیم‌گیری در خصوص امور مربوط به شهرداری تهران انتخاب می‌شوند تا با تکیه بر مشارکت شهروندان در امور شهر که بیگمان حیاتی‌ترین عامل در زمینه توسعه شهری است بتوانند در جهت شهری پایدار و مطلوب برای ساکنانش قدم بردارند.

حال باتوجه به اهمیت شورای شهری در مدیریت مطلوب شهر، هدف از انجام این پژوهش، ارزیابی نقش شورای اسلامی شهر تهران بر ارتقای عملکرد مدیریت شهری و همچنین شناسایی مفاهیم، مزایا و موانع و ارائه راهکارهایی در جهت عملکرد بهتر در این زمینه می باشد. بر این اساس این سوال مطرح می شود که نقش شورای اسلامی شهر تهران در ارتقای مدیریت شهری این شهر در دوره اخیر به چه صورت می باشد.

پیشینه تحقیق

در سال ۱۳۴۸ زاهدی تحقیقی درباره «انجمن شهر تهران و نقش آن در کارهای شهرداری» برای دریافت درجه کارشناسی ارشد به راهنمایی نیامی در دانشکده ی علوم اداری و مدیریت بازرگانی دانشگاه تهران به انجام رسانید. در این تحقیق پژوهشگر وظایف انجمن شهر و ارتباط آن را با شهرداری و مشکلات مربوطه بیان کرده است.

در سال ۱۳۷۹ تحقیقی دیگر با عنوان « بررسی حدود انتظارات مردم از شورای اسلامی شهر درود » از سوی امیری با راهنمایی سلطانی در دانشگاه علوم و بهزیستی و توانبخشی تهران انجام گرفته است. نتایج این تحقیق نشان داد عمده ترین انتظارات مردم از شورا به ترتیب در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، بهداشتی، فرهنگی، سیاسی و قومی است که نشان از ثبات تئوری مازلو^۱ در بعد مراحل نیاز انسان قلمداد می شود.

همچنین در تیرماه سال ۱۳۸۱ حبیبی تحقیقی با عنوان « بررسی عملکرد نخستین دوره ی شورای اسلامی شهر تهران » در دانشکده ی حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران به انجام رسانده است. فرضیه اصلی این پایان نامه این است که مهم ترین عنصر برای ورود اعضای شورای اسلامی شهر تهران، گرایش ها و تعلقات سیاسی است نه تجربه و کارآمدی اجرایی و غفلت از این مهم از سوی شورا زمینه ساز نهای ناکامی شورا می شود.

در پاییز سال ۱۳۸۳ تحقیقی درباره ی « ارزیابی اثر بخشی شورای شهر کرمانشاه » از سوی سالکی با راهنمایی طاهری در دانشکده ی حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبایی تهران به انجام رسیده است. سوال اصلی تحقیق بدین صورت بوده است : آیا شوراها در حوزه ی اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و مدیریتی از نظر ذینفعان اثر بخش بوده اند؟ نتایج تحقیق نشان می دهد شوراها در حوزه های مختلف از دیدگاه ذینفعان اثربخش بوده اند.

انجمن شهری ویکتوریا (۱۹۹۵) که در استرالیا قرار داد و کار هماهنگی شوراها ی منطقه و خدمات رسانی بر آن ها را بر عهده دارد، طی یک تحقیق به این نتیجه رسید که بزرگترین مشکل شوراها ی روستایی، کمبود سرمایه و بودجه و هزینه زیاد بخصوص در زمینه های زیر ساختی مثل جاده ها است که این بر موفقیت شورا تاثیر می گذارد. این تحقیق علاوه بر دو عامل فوق، به عدم حمایت شوراها از سوی دیگر سطوح حکومت و توزیع ناعادلانه ی بودجه ی دولتی بین شوراها، نیز اشاره می کند که بر عملکرد شوراها تاثیر می گذارد (آذربایجان و دریایی، ۱۳۸۶).

¹ Maslow

در تحقیقی دیگر در زمینه شوراهای اسلامی شهر و روستا و عملکرد این نهاد، تحقیقی تحت عنوان " آسیب شناسی عملکرد شوراهای اسلامی شهر، پژوهشی پیرامون عوامل تاثیر گذار بر عملکرد شوراهای اسلامی شهر در ایران" توسط آقای حبیب ا. سالارزهی به راهنمایی آقای دکتر ابوالحسن فقیهی در دانشگاه تهران در مقطع دکتری انجام شده است. در

تحقیق مذکور محقق با پرسش آغازی تحت عنوان " عوامل اثر گذار بر عملکرد شوراهای کدامند" تحقیق خود را شروع نموده است. محقق پس از انجام مطالعات اکتشافی و مقدماتی در حوزه مبانی نظری حکومت های محلی و شوراهای در کشور و انجام مطالعات تطبیقی در چند کشور، نهایتا با طراحی مدل تحلیلی خود که حاوی مولفه های سطح نظری تاثیرگذار بر عملکرد و پس از انجام تجزیه و تحلیل های لازم در مورد چند شورای شهر از جمله شورای شهر تبریز، زابل، بیرجند و زاهدان بود عوامل اثر گذار بر عملکرد شوراهای اسلامی شهر را بیان داشت (معمارزاده و بهلولی، ۱۳۸۸).

چارچوب پژوهش :

مشارکت شهروندی از سال ۱۹۵۰، موضوع دامنه داری در حوزه ی برنامه ریزی بوده و به همین دلیل برنامه ریزان شهری تلاش کردند در تصمیم گیری های شهری، از نظرهای شهروندان آگاه شده و با همکاری آنان، برنامه های خود را عملی کنند؛ چراکه آنان معتقد بودند، مشارکت شهروندان را مسئولیت پذیر بار آورده و به فرایندهای تصمیم گیری مشروعیت می بخشد؛ یعنی حمایت عمومی از تصمیم گیری های اتخاذی از سوی مسئولان، سبب می شود مسئولان امر به راحتی برنامه های خود را عملی کنند (Brown and Harris, 2005). یکی از مباحثی که امروزه در جهان مطرح می شود محلی گرایی است. محلی گرایی جدید به عنوان یک استراتژی با هدف تفویض قدرت و منابع به مدیران و به دور از کنترل مرکزی، می تواند ساختارها و جوامع محلی دموکراتیک را ایجاد نموده و در چارچوب توافق شده میان حکومت مرکزی و محلی به حداقلی از استانداردهای ملی و اولویت های سیاسی رسید (Mc Goawn and Ledgard, 2002). شورای شهر^۲ عبارت است از جایگاهی است که فعالین آن با رأی مردم انتخاب می شوند و برای اصلاح شهر و بهبود امور شهری از قبیل امور فرهنگی، معماری و تفریحی فعالیت می کنند. بر همین اساس در ایران تشکیل شوراهای به عنوان یکی از برنامه های اصلی انقلاب اسلامی از سوی امام خمینی عنوان گشت که به دنبال آن اصل ششم، هفتم و اصول یکصد و ششم قانون اساسی موضوع شوراهای اسلامی به عنوان یکی از ارکان نظام جمهوری اسلامی ایران مطرح و تثبیت گردید (برگ پور، ۱۳۸۷). شورا واژه ای عربی برای رایزنی و همفکری است و یک اصطلاح اسلامی برگرفته از قرآن و سنت پیامبر اسلام محمد است. شورا دو بار در قرآن به عنوان یک فعالیت قابل تحسین جمعی ذکر شده است و نیز نام یکی از سوره های قرآن است. در فرهنگ عمید نیز شورا به معنای مشورت، کنکاش و شور کردن به معنای مشورت کردن و کنکاش کردن آمده است (عمید، ۱۳۸۳). در حقیقت شوراهای گونه هایی از نهادها هستند که نقش فراهم آوردن محلی برای گردآمدن صاحب نظران در مورد یک موضوع و مشورت بر سر موضوع مورد نظر است و تصمیمات گرفته شده در شوراهای در بسیاری موارد از نظر قانونی الزام اجرایی دارند. بنابراین مهمترین جنبه یک اجتماع مردمی بودن آن است که نقش پشتوانه را اجراء می کند و مردم با اعتبار یافتن و شرکت در امور نقش واقعی خود را می یابند. با توجه به آنچه که در تعریف شورا و ماهیت شورا بیان شد هدف

² Urban council

شورا به طور کلی دو چیز است : مورد اول، اجتناب از خودمحوری و استبداد رأی و خودکامگی و انحصارطلبی و در نتیجه از پیامدهای آن از قبیل از دست دادن ارزشهای انسانی، ندامت و لغزش بدور بودن. مورد دوم، رسیدن به معرفت و آگاهی و غنا بخشیدن به اندیشه و فکر در پرتو تضارب آراء و دست یابی به توافق جمعی (برقی و همکاران، ۱۳۹۲).

واژه مدیریت شهری^۳ برای اولین بار در سال ۱۹۸۶ از سوی سازمان بین المللی برنامه مدیریت شهری و به توصیه بانک جهانی برای اسکان بشر و برنامه توسعه سازمان ملل، جهت بهبود مدیریت رشد شهرها در کشورهای در حال توسعه مطرح گردید (حبیبی، ۱۳۸۱). در واقع مطرح شدن چنین برداشتی از مدیریت نتایج حرکت از شیوه مدیریت متمرکز به سمت مدیریت نسبتاً محلی تر در جهت هدایت توسعه شهری به وسیله سازمان محلی می باشد (احدی نژاد، ۱۳۹۰). مدیریت شهری یک نهاد فراگیر و درگیر با موضوعات و پدیده های گسترده و متنوع شهر و شهرنشینی است که به طبع از شرایط عمومی محیط اجتماعی خود تأثیر می پذیرد و خود را با امکانات بالقوه و محدودیت های ناشی از آن هماهنگ می کند. تعاریف بسیاری از مدیریت شهری بیان شده است، از جمله اینکه مدیریت شهری عبارتست از اداره ی امور شهر برای ارتقای مدیریت پایدار مناطق شهری با در نظر داشتن و پیروی از اهداف، سیاست های ملی، اقتصادی و اجتماعی کشور یا مدیریت شهری به عنوان چارچوب سازمانی توسعه ی شهر، به سیاستها، برنامه ها، و طرح ها و عملیاتی گفته می شود که بتواند رشد جمعیت را با دسترسی به زیرساخت های اساسی مانند مسکن، اشتغال و مانند آن، مطابقت دهند (Rakodi, 2001). تعریف دیگری نیز ارائه شده است که مدیریت شهری را هدف گذاری، برنامه ریزی و اجرای طرحهای مبتنی بر رفع مشکلات شهری و در جهت خدمات رسانی به شهروندان، زیر نظر ارگان های مسئول مانند شورای شهر و شهرداری ها تعریف کرده اند (Cheema and Ward, 1993).

سیستم مدیریت شهری اصولاً یک سطح و رده فضایی مدیریت محلی برای اداره همه امور یک شهر به عنوان یک واحد فضایی مطرح است (کاظمیان و رضوانی، ۱۳۸۱). مدیریت شهری، فرآیندی از مسؤولیتها و اقدامات مرتبط شامل سیاست گذاری، برنامه ریزی، سازماندهی، اجرا، نظارت و کنترل است که، برای نیل به اهداف عملیاتی خاص در سطح جوامع شهری تنظیم شده است. شکل گیری این فرآیند و تحقق اهداف عملیاتی آن نیازمند یک ساختار متناسب و کارآمد برای اعمال مدیریت است. در این ارتباط، مدیریت شهری باید دیدگاه جامع نگرتری درباره اجزا و عناصر سیستم شهری اختیار کند (Mcgil, 1998:464) و رویکردی جامع و کل نگر به فرآیند ساخت شهر داشته باشد (van Digk, 2006). رویکرد کل نگر، نیازمند هدایتی قوی است تا هماهنگی و همسویی لازم در فرآیند مدیریت شهری حاصل گردد و مطلوب ترین نیروی هدایتی، مطمئناً یک حکومت شهری یا محلی قوی در سطح شهر خواهد بود. اصطلاح مدیریت شهری از تنوع مفهومی گسترده ای برخوردار است و تاکنون تعریف مشخص و ثابتی در رابطه با مفهوم مدیریت شهری ارائه نشده است. علت این امر مربوط به نحوه اداره شهرها، جدید بودن مفهوم مدیریت شهری و میان رشته ای بودن آن است. در زمینه مدیریت شهری دیدگاه های متعددی مطرح شده است که مهمترین آنان عبارتند از :

– نظریه مدیریت پایدار شهری

مدیریت پایدار شهری حداقل استفاده از منابع غیر قابل تجدیدپذیر، پیشرفت در استفاده منابع تجدید پذیر،

³ Urban management

ظرفیت های جذب مواد زائد در سطح جهانی و محلی را شامل می شود . مدیریت پایدار شهری با چهار بحران مواجه است. به طور کلی سیاست های شهری می بایست از نظر اکولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی و تکنیکی پایدار باشند. این نظریه موضوعات مهمی از جمله جلوگیری از آلودگی محیط شهری و ناحیه ای، عدم حمایت از توسعه های زیان آور و حمایت از بازیافت ها را مطرح می کند.

– مدیریت شهری به مثابه یک نظام ۴

یک سازمان گسترده متشکل از تمام عناصر و اجزای رسمی و غیر رسمی ذیربط و مؤثر در ابعاد مختلف اقتصادی و کالبدی حیات شهری با هدف اداره، هدایت و کنترل توسعه همه جانبه و پایداری شهر مربوطه که به عنوان الگویی برای مدیریت و توسعه سکونتگاههای شهری اعم از شهرهای کوچک و بزرگ مادرشهرها مطرح می شود.

– نظریه مدیریت واحد شهری

نیازهای وسیع شهروندان در همه زمی نه ها از سویی و سیاست های متعدد و فراوان مدیران و برنامه ریزان برای پاسخگویی به این نیازها از سوی دیگر همگی تنها فضایی را فراهم آورده است که به دلیل عدم هماهنگی دستگاهها و سیکل معیوب اداره شهر، اثرگذاری، سیاست ها جای خود را به تحلیل نیروی انسانی و منابع مالی موجود داده و هر دستگاه، دیگری را مسئول ضعف ها و نقایص می داند . مدیریت شهری نوعی نظام اداری است که این نظام از مجموعه اجزای زنده که در شهر وجود دارند و با هم تعامل دارند، تشکیل شده اند.

این اجزا شامل افراد و یا تشکل هایی است که به اشکال مختلف دولتی یا غ یر دولتی در شهر ایجاد شده اند و با یکدیگر در ارتباط هستند . مدیریت شهری از نوع سیستم های باز و بسیار پیچیده انسانی و اجتماعی است که با توجه به جدید ترین مبانی نظری وظایفی چون مدیریت زمین شهری، مدیریت خدمات و زیر ساخت های شهری، مدیریت محیط زیست شهری، ارتقاء ر شد اقتصادی در بهبود شرایط زندگی مردم (کاهش فقر شهری) و برنامه ریزی استراتژیک که بر اساس اصل تمرکز زدایی، شهرداریها با بر عهده گیری اجرای برنامه ریزی استراتژیک و مدیریت آن، آخرین تصمیم گیرنده و هسته اصلی در مدیریت شهری خواهند بود، را برعهده دارند(رجبی، ۱۳۹۳).

مطالعه انجام شده توسط موریتزن و سوارا نشان می دهد چهار مدل مدیریت شهری و به عبارت دیگر مدل اداره حکومت محلی در اروپا قابل شناسایی است : ۱. مدل شهردار قوی، ۲. مدل رهبری جمعی، ۳. مدل رهبری توسط کمیسیون و ۴. مدل شورا - مدیر (Mouritzen and Svava, 2002).

بررسی های انجام شده نشان می دهد دو نمونه انگلستان و مالت در هیچ یک از گروه های چهارگانه فوق قرار نمی گیرند و هر یک از این کشورها دارای مدل انحصاری مدیریت شهری خاص خود هستند. بر همین اساس می توان ۱۷ کشور اروپایی مختلف را بر پایه مدل مدیریت شهری در جدولی به شرح زیر طبقه بندی نمود :

جدول ۱: طبقه بندی کشورهای اروپایی بر حسب مدل مدیریت شهری

کشورها	مدل مدیریت محلی (در سطح شهر)	ردیف
اسپانیا - فرانسه - ایتالیا - پرتغال - قبرس - مجارستان	مدل شهردار قوی	مدل شهرداری قوی
بلژیک - هلند - لوکزامبورگ - جمهوری چک	مدل رهبری جمعی	مدل رهبری جمعی
دانمارک - سوئد - لتونی	مدل رهبری توسط کمیسیون	مدل رهبری توسط کمیسیون
فنلاند - ایرلند	مدل شورا - مدیر شهر	مدل شورا - مدیر شهر
انگلستان - مالت	سایر مدل ها	سایر مدل ها

(Margre and Bertrana, 2004:3)

مرور منابع مختلف شهری در امریکا حاکی از وجود چهار مدل عمده مدیریت شهری در این کشور است: ۱. مدل شهردار و شورا (شهردار قوی - شورا و شهردار ضعیف - شورا)، ۲. مدل کمیسیونی، ۳. مدل شورا - مدیر شهر، ۴. مدل گردهمایی و نشست شهری باز و نماینده.

مطالعه موردی

شهر تهران

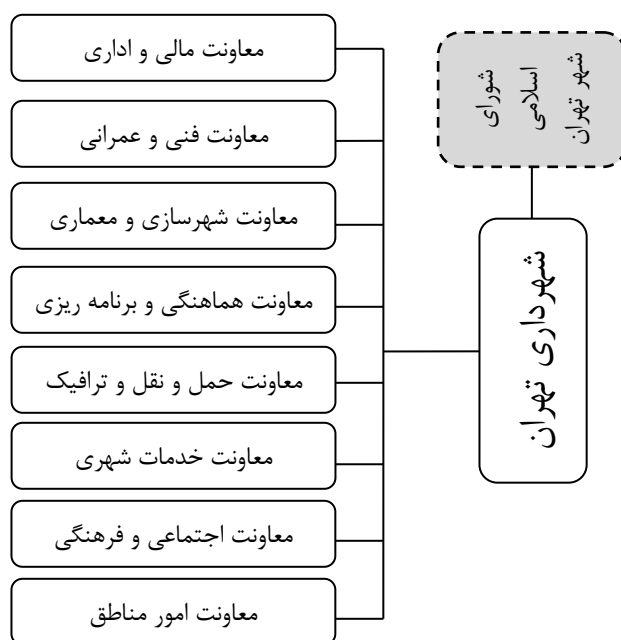
پیشینه شورای شهر تهران، یا به تعبیر آغازین خود بلدی، به تشکیل نخستین نهاد قانون گذاری (مجلس شورای ملی) بازمی‌گردد. در حقیقت یکی از نخستین قوانین مصوب مجلس شورای ملی، «قانون بلدی» است که در سال ۱۲۸۶ خ. به تصویب رسید و به این ترتیب یکی از آرمان‌های بزرگ انقلاب مشروطه جامه عمل پوشید. در طول ۹۵ سال پس از آن تاریخ تشکیل و دوام شورای شهرها با فراز و فرودهای بسیاری همراه بوده است. به طور خلاصه در طی سال‌های ۱۲۸۴ تا ۱۳۰۴ در پی انقلاب مشروطه نخستین قانون شوراها تصویب شده و به اجرا گذاشته می‌شود. پس از آن از ۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ و پس از کودتای سال ۱۲۹۹ رضا خان و پس از آن به قدرت رسیدن وی، قانون بلدی لغو شد و با تصویب قانونی جایگزین، انتخاب شهردار از وظایف «وزیر داخله» شمرده شد. پس از سقوط رضا شاه و در حالی که محمد رضا تسلط چندانی بر امور کشور نداشت، در ۱۳۲۸ سومین قانون شوراها به تصویب رسید. دوباره بعد از کودتای ۱۳۳۲ و سرنگونی دولت مصدق و تسلط محمد رضا بر امور کشور این قانون لغو شد. پس از پیروزی انقلاب تشکیل شوراها به یکی از خواست‌های مردم و روح‌الله خمینی تبدیل می‌شود. اما ایجاد شوراها تا زمان روی کار آمدن دولت سید محمد خاتمی به تأخیر می‌افتد و بالاخره در تاریخ ۹ اردیبهشت ۱۳۷۸ شورای شهرها بر اساس قانون شوراها مصوب سال ۱۳۷۵ مجلس شورای اسلامی تشکیل می‌شوند (تاریخچه درآمد شوراها، ۲۰۰۸).

شورای اسلامی شهر تهران شورایی است متشکل از ۳۱ نماینده که بر طبق قانون شوراها مسئول اداره شهر تهران است. مهم‌ترین وظایف شورا انتخاب شهردار به مدت چهار سال، نظارت بر عملکرد شهرداری و در صورت لزوم برکناری شهردار، تصویب طرح‌های لازم برای رفاه بیشتر شهروندان و نظارت بر اجرای آن‌ها، تصویب بودجه سالانه شهرداری، تصویب اساسنامه مؤسسات و شرکت‌های وابسته به شهرداری هستند (تاریخچه شهر تهران، ۱۳۸۷).

ساختار مدیریت شهرداری تهران

سازمان شهرداری در ابتدا تحت عنوان بلديه پا به عرصه نهاده است. از زمان تاسیس تا حال حاضر قوانین و مقررات زیادی پیرامون آن وضع گردیده است و ساختار مدیریت آن طی زمان تغییرات بسیار یافته است. بر مبنای قوانین موجود، شهرداری را موسسه ای عمومی و غیر دولتی تعریف می کنند که وظیفه خدمات رسانی به شهروندان را بر عهده دارد. قانون شهرداریها یکی از مهمترین منابع مربوط به حقوق شهری است که مبین حقوق و تکالیف نهاد قدرتمند عمومی و محلی یعنی شهرداری است. این قانون در سال ۱۳۳۴ و در زمانی که شهر و شهر نشینی روندی آرام و طبیعی داشت، به رشته تحریر درآمد. ولیکن این قابلیت را نداشته است که خود را با نیازهای روز منطبق نماید و به این دلیل از زمان، دور افتاده است. البته تنوع، پراکندگی و پیچیدگی قوانین شهری خصیصه دیگری است که این امر، مدیران شهری و کارشناسان حقوقی را با دشواری مواجه می سازد. وجود قوانین ناسخ و منسوخ بسیار، عدم دسترسی به بخش نامه و دستور العملهایی که اساس فعالیت های ادارات و مدیران شهری را تشکیل می دهند، و فقر تحقیقاتی در زمینه حقوق شهری از جمله مشکلاتی است که ساختار مدیریت شهری را با مشکل مواجه می سازد. بررسی ساختار مدیریت شهرداری تهران نشان می دهد که آخرین تغییرات جدی در ساختار سازمانی شهرداری تهران در سال ۱۳۶۷ ایجاد گردید که در آن شهرداری تهران به ۸ معاونت مالی و اداری، فنی و عمرانی، شهرسازی و معماری، هماهنگی و برنامه ریزی، حمل و نقل و ترافیک، خدمات شهری، امور اجتماعی و فرهنگی و امور مناطق تقسیم گردید (نمودار شماره ۱).

نمودار شماره ۱- نمودار کلان سازمانی مصوب شهرداری شهر تهران

بر این اساس برای اولین بار در ساختار شهرداری تهران ضرورت حوزه هماهنگی و برنامه ریزی دیده و گنجانده شده است، اما عناصر متشکله آن به خوبی سازماندهی نشد و پیوند سازمانی لازم آن با اجزای دیگر سازمان برای ایفای نقش محلی و برنامه ریزی فراهم نگردید. وظایف و عمکرد شهرداری تهران همچنان با غلبه بر امور مستمر اجرایی عمرانی و ارائه خدمات شهری و یا حداکثر، برنامه ریزی در ابعاد فیزیکی محدود شد و شهر تهران از جنبه های برنامه ریزی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بی بهره مانده است.

عملکرد کمیسیون تخصصی شهرسازی و معماری شهر تهران

کمیسیون به مجمعی اطلاق می شود که برای تحقیق و مطالعه در باره موضوعی تشکیل می گردد معمولاً این تجمع در مقیاس کوچکتر و با واحد کمتری تشکیل می شود و غالباً شعبه ای از مجامع بزرگتر است مثلاً چنانکه به هر یک از شعب مجالس مقننه که از تعدادی نماینده تشکیل می شود و به یکی از امور کشوری رسیدگی می کند کمیسیون می گویند.

باتوجه به اینکه ماموریت های حوزه شهرسازی و معماری در طول دهه های گذشته در مدیریت شهری تهران مغفول مانده بود و جایگاهی در شورای شهر تهران برای کمیسیون معماری و شهرسازی وجود نداشت، رویکرد نوین شورای شهر برخلاف دوره های قبل، شاهد تشکیل کمیسیون شهرسازی و معماری بودیم که این امر با توجه به پیشینه دیرینه ی کلانشهر تهران در زمینه شهرسازی و معماری به لحاظ بافت های تاریخی و میراث فرهنگی گرانبهایی که در این شهر وجود دارد، اهمیت دوچندانی پیدا کرده است.

- تشکیل کمیته های طراحی شهری در سطح شهرداری های مناطق به منظور نماهای شهری
- صیانت از باغات و بافت های تاریخی و میراث فرهنگی
- بررسی و تصویب ماموریت‌های حوزه شهرسازی و معماری در برنامه عملیاتی شهرداری تهران سال ۹۳-۹۷ که در آن تاکید جدی شد بر تهیه طرح‌های موضعی و موضوعی.
- افزایش بودجه حوزه معاونت شهرسازی و معماری (تخصیص یک درصد از بودجه مدیریت شهری به تحقق اقدامات معماری و شهرسازی).
- تصویب چند طرح و لایحه با اهمیت در حوزه شهرسازی و معماری از جمله لایحه ارزش واگذاری تراکم و تعرفه تغییر کاربری ، لایحه برقراری سازو کارهای اخذ عوارض مضاعف جهت جلوگیری از تخریب ساختمانهای با دوام در شهر تهران، راهبردی توسعه، مقاوم سازی، تعمیر، تجهیز و احداث مساجد مبتنی بر معماری اسلامی و ایرانی ، لایحه ارزش بهینه ، لایحه ضریب k برای راستاها و بورسهای تجاری، لایحه طرح جامع روشنایی و نورپردازی فضاهای شهر تهران، لایحه ساماندهی سیما و منظر شهری، لایحه الزام شهرداری به ارائه ضوابط انطباق نما در شهر تهران و ...
- همکاری در انطباق طرح تفصیلی با طرح جامع شهر تهران با شورای عالی شهرسازی و معماری
- شکل گیری کمیته های نما در مناطق و نظارت بر عملکرد آنها توسط کمیسیون
- نظارت بر عملکرد شورای معماری مناطق و احصاء تصمیمات مغایر با طرحها و ابلاغ به مناطق
- پیگیری مشکلات شهروندان در غالب رفع معارضات ملکی
- بررسی طرحهای ساماندهی محلات شهر تهران از جمله طرح ساماندهی فرحزاد، کن
- پیشنهاد و تصویب طرحها و لوایح در جهت حفظ و صیانت از باغات شهر تهران

نتیجه گیری و پیشنهادات

با توجه به ساختار مدیریت شهری در کشور ما و تعداد مدیریت‌ها در سطح شهر، می‌توان گفت که شوراها و شهرداری‌ها تنها بخشی از این ساختار پراکنده را در اختیار دارند و در این میان شوراها به عنوان نهادی که مشروعیت و مقبولیت خود را از مردم می‌گیرند، می‌توانند نقش مهمی در ایجاد هماهنگی و یکپارچگی مدیریت شهری برعهده بگیرند. پژوهش حاضر نشان داد که علاوه بر مدیریت‌های متعدد از جمله شهرداری، وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت کشور، شورای عالی شهرسازی و معماری، وزارت نیرو و ... که در برنامه ریزی شهر تهران دخیل هستند، عناصر ساختار شهرداری تهران نیز به عنوان متولی اصلی از انسجام و پیوند سازمانی لازم برخوردار نمی‌باشد.

وظایف و عملکرد شهرداری تهران عمده‌تاً بر امور مستمر نظارتی، اجرایی و عمرانی و ارائه خدمات شهری سازماندهی شده است. در این ساختار هیچ بخش مشخص برنامه ریزی که بتواند بطور متمرکز و مشخص برنامه‌های عمرانی، نوسازی و بهسازی منطقه، ناحیه و محله را برای حوزه‌های اجرایی به منظور تحقق طرح‌های توسعه شهری (جامع و تفصیلی) ارائه دهد، وجود ندارد. بررسی‌ها نشان می‌دهد امکان تحول در ساختار و عملکرد سازمان شهرداریهای مناطق و شهرداری تهران بزودی امکان پذیر نمی‌باشد.

در حال حاضر شهر تهران بدون وجود برنامه‌های فرادست بلندمدت و میان مدت به نقش اجرایی و خدماتی خود می‌پردازد. گرچه تحولاتی در زمینه استقلال، خودکفایی مدیریت جامع و متمرکز در شهرداریهای مناطق صورت گرفته است، ولیکن به دلیل پاره‌ای مشکلات اساسی به شرح ذیل این تغییرات با روند کندی همراه است.

با توجه به اهمیت شوراها و جایگاه آن در نظام مدیریتی کشور مردمی، راهکارهای به شرح شهر ذیل بیان می‌گردد.

- اعضای شوراها به جای منفعت شخصی به فکر منفعت عمومی شهر باشند.
- توجه شوراها به توانمندی‌ها و امکانات شهر
- برگزاری جلسات عمومی شوراها و شهرداری در جهت افزایش مشارکت شهروندان
- توجه و تاکید شهروندان به تجربه، تخصص، تعهد و ... کاندیدهای شوراها
- پرهیز از فعالیت‌ها و اقداماتی که موجب بدبین شدن مردم در شورا می‌شود.
- نظارت بیشتر شوراها بر تمام سازمانهای شهری

منابع :

- ابوذری، پانته آ، اکبر، پرهیزگار، یعقوب، حق پناه، ببراز، کریمی. ۱۳۹۰؛ تبیین ضرورت مدیریت شهری سیستمی و مشارکت شهروندی در کلانشهرها؛ نخستین همایش ملی آرمان شهر ایران.
- احد نژاد، محسن، سمیه، علیپور، سمیه، محمدی و منیره حسینی (۱۳۹۰). ارزیابی مصوبات دوره ای شوراهای شهری از بعد نقش شورا در مدیریت شهری (مطالعه موردی: مصوبات دوره ای ۱۳۸۹ - ۹۰ شورای شهر کرج)، اولین همایش منطقه ای معماری و شهرسازی، مرکز آموزش عالی علمی کاربردی سقز.
- آذربایجانی، کریم؛ دریایی، جواد؛(۱۳۸۶). بررسی تاثیر عملکرد شوراهای شهر بر اثر بخشی شهرداری ها (مطالعه موردی : شورای اسلامی شهر و شهرداری آباده)؛ پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی؛ سال هفتم، شماره ۲۵.
- برگ پور، ناصر، اسدی، ایرج(۱۳۸۷)، نظریه‌های مدیریت و حکمروایی شهری، گزارش نهایی طرح پژوهشی، دانشگاه هنر تهران.
- برقی، حمید، قنبری، یوسف، سعیدی، محمد(۱۳۹۲)، بررسی عملکرد شوراهای اسلامی روستا و میزان مشارکت مردم در توسعه روستایی، مطالعه موردی: دهستان حسین آباد شهرستان نجف آباد، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال دوم، شماره ۲، پیاپی ۴.
- حبیبی، احمد، (۱۳۸۱). بررسی عملکرد نخستین دوره ی شورای اسلامی شهر تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- رجبی، آریتا، ستاری، محمد حسین، نور بخش، سید محمد امین(۱۳۹۳)، بررسی جایگاه شورای شهر در مدیریت مطلوب شهری مطالعه موردی؛ شهر نورآباد لرستان، ششمین کنفرانس ملی برنامه ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه‌های شهر اسلامی، مشهد مقدس.
- وظیفه دوست، حسین، سیاوش، نوری. ۱۳۸۸؛ مشارکتهای مردمی و نقش آن در توسعه مدیریت شهری؛ مورد مطالعه : شهرداری منطقه یک تبریز؛ پژوهشنامه مدیریت و برنامه ریزی شهری.
- قانون برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران؛ ۱۳۸۳ . سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، مهرماه.
- منصور، جهانگیر؛ ۱۳۸۵. قوانین و مقررات مربوط به شهر و شهرداری؛ نشر دیدار.
- معمارزاده تهران، غلامرضا؛ بهلولی زیناب، نادر؛ ارائه الگوی اثربخش از عملکرد شوراهای اسلامی شهر (مطالعه موردی: شورای اسلامی شهر تبریز) فصلنامه مدیریت بهره وری؛ تابستان ۱۳۸۸ - شماره ۹؛ صفحه ۵۱ تا ۷۶.
- کاظمیان، غلامرضا، سعیدی رضوانی، محمد رضا(۱۳۸۱)، امکان سنجی واگذاری وظایف جدید به شهرداریها، جلد دوم، مدیریت شهری و شهرداریها در ایران، انتشارات سازمان شهرداریها، تهران.
- "تاریخچه درآمد شوراها و حقوق شهروندی". وبگاه شورای شهر تهران. بازبینی شده در ۱ اکتبر ۲۰۰۸.
- تاریخچه تهران؛(۱۳۸۷)؛ ویرایش دوم؛ تهران: مؤسسه جغرافیایی و کارتوگرافی گیتاشناسی.

- Brown I, Harris S (2005) Environmental, Economic and Social Impacts of Irrigation in the Mackenzie Bas in. Report for the Ministry for the Environment, Wellington, New Zealand.
- J.M. Kauzya,(2003), Local Governance Capacity- Building for Full- Range Participation: Concepts, Frameworks and Experiences in African Countries, United Nations Department of Economic and Social Affairs
- Cheema, G. Shabbir, Ward, Sandra E. (1993). Urban management: policies and innovations in developing countries, United Nations University, Program on Population (East-West Center).
- Razavi, S. H., 1998, Poverty, Development, Approaches and Indicators, Vol. 1, Jihad e Sazandegi, Tehran. (in Persian).
- Rakodi,C.2001. Forget planning, put politics first? Priorities for urban management in developing countries, Journal of JAG ,Volume .3. pp. 209-223
- Van Dijk, M.P. 2006. Managing Cities in Developing Countries ,publish in chinese by renmin university press,212 p.
- McGill, R. 1998 .Urban Management in Developing Countries, Cities,Vol.15, No.6, pp. 463-471.
- Margre, Jaume & Bertrana, Xavier(2004), Local Governments and Public City Managers in Seventeen European Countries, [http://www.csital.org/pdf/documents/2006_01_Local Government_ S. pdf](http://www.csital.org/pdf/documents/2006_01_Local%20Government_S.pdf).
- McGowan HA, Ledgard N (2005) Enhanced dust deposition by trees recently established on degraded rangeland. Journal of the Royal Society of New Zealand35, 269-277.

SID

ابزارهای
پژوهش

سرویس ترجمه
تخصصی

کارگاه های
آموزشی

بلاگ
مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری
STES

فیلم های
آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

تازه های آموزش
آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقالات ISI

آموزش مهارت های کاربردی
در تدوین و چاپ مقالات ISI

تازه های آموزش
روش تحقیق کمی

روش تحقیق کمی

تازه های آموزش
آموزش نرم افزار Word برای پژوهشگران

آموزش نرم افزار Word
برای پژوهشگران